

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2020/2023

24. Radunonza dil cussegl da vischnaunca

dil trienni 2020/2023

**mesjamna, ils 28 da settember 2022 allas 20.00 uras
ella Sala Cristalla a Sedrun**

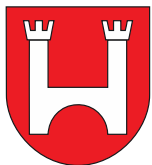
Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol nr. 22 dils 10 d'uost 2022
3. Constituziun communal – revisiun totala
4. Orientaziuns
5. Varia

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2020/2023

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 22-2020/23 dils 10 d'uost 2022

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 22/2020/23 dils 10 d'uoost 2022

allas 20.00 uras entochen allas 21.35 uras ella Sala Cristalla a Sedrun

Presidi: Sabrina Flepp

Actuara: Corina Flury

Dumbravuschs: Simon Beer ed Otto Curschellas

Presents: 9 cusseglierAs,
total 9 votantAs (*absolut pli 5*)

Aspectaturs: 7

Cusseglers/as: Arno Berther, Surrein
Simon Beer, Rueras
Toni Cathomen, Rueras
Otto Curschellas, Sedrun
Patric Deragisch, Gionda
Sabrina Flepp, Sedrun
Guido Friberg, Sedrun
Andri Giossi, Sedrun
Riccardo Monn, Sedrun

Suprastonza: Martin Cavegn, president communal
Renato Decurtins, gerau
Nicole Giossi, geraua
Guido Monn, gerau
Daniel Schmid, gerau

Cumissiuun da gestiuun: Primus Deragisch, cumissiuun da gestiuun

Ufficials: Simon Collenberg, menader center communal
Adrian Deragisch, menader menaschi tecnic

Perstgisas: Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca
Ignazi Monn, cusseglier da vischnaunca
Reto Schmid, cusseglier da vischnaunca
Cyril Steiger, cusseglier da vischnaunca
Baseli Huonder, cumissiuun da gestiuun
Severin Solèr, cumissiuun da gestiuun

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol nr. 21 dils 15 da zercladur 2022
3. Acquist da maschinas pil menaschi tecnic – credits d'impegn
4. Concessiuun d'in dretg da baghegiar all'Uniun Casa Depuoz per la construcziun d'ina casa per persunas handicapadas a Sedrun
5. Orientaziuns
6. Varia

1. Tractanda Avertura

Sabrina Flepp, presidenta dil cussegl da vischnaunca:

Sco vicepresidente digl onn vargau, haiel gia astgau prender investa en las lavurs dil president dil cussegl da vischnaunca. Quei ei stau ina buna preparaziun per uonn.

Gest l'emprema seduta digl onn vargau haiel jeu astgau menar atras. In dils temas en mia avertura da quei temps ein las malauras dalla stad vargada stadas. Ed uonn? Schitgira – Caliras dall'Africa e dalla Spagna han visitau nus. Caliras che han procurau en bia tiaras per records da temperaturas, barschaments e mortoris. Jeu creiel che la midada dil clima san ins buca pli snegar. Era l'uiara fa buca meglier l'entira caussa, seigi quei enviers il clima ni enviers l'entira economia. Ils prezis en tut ils secturs creschan, la damonda sco scaldar igl unviern ed era la politica da fugitivs ein mo ina part dall'umbriva che quell'uiara betta sin nies mund.

Naven dils barschaments e dallas explosiuns d'uiara tier ils fiugs artificialis. Uonn ha nossa fiasta naziunala giu liug senza quels e quei ord motivs da schetgadat. Tut ils animals e nossa natira dian engraziel. En bia vischnauncas han ins gia scumandau fiugs artificialis, era nossa suprastanza communal ha decidu da scumandar ils tals da Silvester. Jeu creiel che quei ei in pass en la dretga direcziun, sche tuts setegnan vidlunder. Mo tuttina lessel dar in sguard anavos sin la fiasta d'emprem d'uost ch'ei vegnida festivada gia ils 31 da fenadur. Massa indigens e forsa aunc dapli jasters ein stai da cuminonza quella sera. Pign e grond han giu cuort'uriala e gudiu la musica dalla «Societad da musica Sedrun» e dils «Sunatibas Tujetsch». Era l'ambassadura da nossa val, Chelsea Fontenel, ha dau in schatg da sia musica. La fiasta ei gartegiada e vegn a restar en buna memoria.

Questa sera havein nus duas fatschentas el center. Massa vegnan aunc a suandar il proxim temps. Ina pintga investa tgei che spetga aunc nus el decuors digl onn astgel jeu gia dar oz a vus. Quei ein denter auter:

- Differentas leschas (lescha da santeri, lescha da parcar ed era la lescha pil provediment d'aua)
- La revisiun dalla costituziun communal
- E naturalmein l'entira planisaziun dil budget – il preventiv 2023

Pia ei vegn segirafranc buca a vegnir lungrus el cussegl.

Plinavon lessel jeu sespruar e far mia lavur sco presidenta dil cussegl da vischnaunca cunscienziusamein tenor miu duer e puder. Jeu selegrel sin quei post e sperel sin bunas debattas e discussiuns en nies miez e ch'il respect enviers in e scadin resti sco tochen da cheu.

Nus savein buca midar il vargau, mo tgei che nus savein influenzar ei il futur, e perquei sperel jeu ch'igl interess da far il pusseivel per nossa val ei presents tier in e scadin.

Cun quels plaids arvel jeu la 22avla radunonza dil cussegl da vischnaunca el temps d'uffeci 2020/2023, e supplicheschel da risguardar il regulativ da fatschentas.

2. Tractanda Approbaziun dil protocol nr. 21 dils 15 da zercladur 2022

Il protocol nr. 21 dils 15 da zercladur 2022 vegn approbaus unanimamein.

3. Tractanda Acquist da maschinas pil menaschi tecnic – credits d'impegn

Presentaziun dalla tractanda entras Martin Cavegn, president communal:

Il niev onn legislativ stat avon esch. Jeu engraziel fetg per la lavur fatga e giavischel in bien maun per las decisziuns vegnentas.

La suprastanza haveva planisau da far la damonda pil credit d'impegn per la cumpra da maschinas ensemen cun il preventiv 2023. Ord motivs urgents ed ils liungs temps da furniziun havein nus decidiu da gia ussa presentar quella fatschenta.

Il menaschi tecnic ei dependents da maschinas da buna qualitat, che funcziuneschan ed adempleschen ils standards technics e da segirtad actuals.

Dapresent ei il menaschi tecnic el possess da duas maschinas dil fabricat Reform. La T9, acquistada igl onn 2009, ha prestau entochen oz 6'900 uras lavur. Las reparaturas tier quella macchina s'augmentan dad onn tier onn. Ord quei motiv era ei aschia ni aschia previu da remplazzar la macchina igl onn 2023. Entras ils enorm liungs temps da furniziun eisi denton aschia: Sche nus empustein ussa ina nova macchina, sa quella pér vegnir furnida igl onn 2024.

Plinavon ei la vischnaunca el possess dalla macchina T10. Quella ha deplorablamein mai saviu perschuer e caschuna gia dapi onns miserias e gronds cuosts da reparaturas. Igl onn 2021 ei quei stau cuosts da rodund frs. 33'500.00. Igl ei pia uras e prudent dad era remplazzar quella macchina.

Nies menader dil menaschi tecnic, Adrian Deragisch, ha tratg en diversas offertas e fatg cumparegliazziuns dallas maschinas pusseivlas. Suenten haver examinau tut da rudien ei en nos eglis la suandonta sligiazziun prudenta e necessaria:

Igl atun 2022 eisi previu da remplazzar la macchina T10 cun ina macchina d'occasiun cun nova tschaghegna.

Per la macchina T10 survegnin nus aunc frs. 75'000.00. La tschaghegna che sto vegnir remplazzada cuosta rodund frs. 30'000.00. Cheutras seresultan cuosts totals da frs. 197'000.00.

La macchina T9 vegn remplazzada cun ina nova macchina che vegn furnida 2024. Per la T9 survegnin nus aunc frs. 15'000.00. Cun risguardar quella contribuziun seresultan cuosts da frs. 240'000.00 per la nova macchina.

La suprastanza supplichescha da dar suatientscha alla damonda e da conceder ils credits d'impegn per acquistar las novas maschinas. L'investiziun ei bein ponderada. Cun trer en consideraziun ils cuosts da reparaturas e la necessitad da bunas maschinas – fa quella investiziun senn.

Debatta d'entrada

Negina damonda da prender il plaid.

Tractaziun:

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Jeu hai capientscha ch'igl ei necessari da midar las maschinas, grad sch'ins mira sin ils aults cuosts da reparaturas. Cun quei che la marca Reform ha buca perschuadiu, sedamondel jeu da tgei fabricat che las novas maschinas vegnan ad esser? La nova tschaghegna cuosta rodund frs. 30'000.00, per tgei lavurs vegn quella propi tut duvrada?

Adrian Deragisch, menader menaschi tecnic:

Il marcau da talas maschinas ei buca fetg vasts ed ei dat buca ina gronda schelta. Nus havein tratg en diversas offertas e fatg retschercas sin basa da gliestas da referenzas. Nus havein era saviu empruar ora duas differentas maschinas per entgins dis e priu si contact cun auters menaschis semeglionts al nies per survegnir informaziuns detagliadas e directamein dad utilisaders.

Igl ei secristallisau ora che la marca Lindner corrispunda a nos basegns. Era han ils menaschis contactai fatg fetg bunas experientschas cun talas maschinas. Ord quels motivs essan nus sedecidi dad acquistar las maschinas dalla marca Lindner.

Tier la secunda damonda: Ina tschaghegna s'auda tier igl equipament da basa d'in menaschi sco il menaschi tecnic dad ina vischnaunca. Sper il diever descrets en il messadi duvrein nus la tschaghegna per exempel sin il plaz da sport per transportar gronds urdeins, per metter ils begls da fluras la primavera ni era per diversas lavurs unicas sco actualmein remplazzar canals veglias cun novas canals da fier a Cavorgia en connex cun il manteniment dallas vias. Igl ei in indrez che levgiescha la lavur quotidiana. La tschaghegna existenta ei digl onn 1998 ed ei fa senn ed igl ei uras da remplazzar quella cun ina nova tschaghegna che corrispunda alla tecnica actuala.

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Nua vegnan las maschinas acquistadas?

Adrian Deragisch, menader menaschi tecnic:

Las offertas havein nus retratg tier il representant grischun da Lindner. La cumpra sa vegnir fatga sur ina garascha indigena e nus vegnin en tuttacass ad empruar da saver risguardar ina fatschenta locala.

Votaziuns:

a) Il cussegl da vischnaunca conceda unanimesamein in credit d'impegn da frs. 197'000.- per il remplazzament dalla maschina Reform T10 entras igl acquist d'ina maschina d'ocasiun.

b) Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein in credit d'impegn da frs. 240'000.- per il remplazzament dalla maschina Reform T9 entras igl acquist d'ina ulteriura nova maschina

La fatschenta b) vegn aunc suttamessa al referendum facultativ (artechel 17 alinea b).

4. Tractanda Concessiun d'in dretg da baghegiar all'Uniun Casa Depuoz per la construcziun d'ina casa per persunas handicapadas a Sedrun

Martin Cavegn engrazia a Manfred Manser, commember dalla suprastonza dall'Uniun Casa Depuoz ch'el ei presents oz alla sesida dil cussegl da vischnaunca e presenta il project.

Manfred Manser, commember dalla suprastonza dall'Uniun Casa Depuoz

L'Uniun Casa Depuoz ha surpriu la Fundaziun Soldanella retroactiv pils 1-1-2021. L'administraziun da finanzas cantunala ha concediu la lubientscha pil transfer dalla facultad ils 22-06-2021 e silsunter ei la Fundaziun Soldanella vegnida sliada si. L'Uniun Casa Depuoz meina in center per scolaziun, formaziun ed integraziun per carstgauns cun basegns specials e porscha il suandont:

- Ina scola speciala integrativa e separativa cun habitar.
- Plazzas d'emprendissadi internas ed externas cun habitar.
- Mesiras d'integraziun ella professiun.
- Structuras dil di e da habitar per persunas cun impediments.
- Sustegn social-pedagogic.

Per l'integraziun dalla Casa Soldanella en la Casa Depuoz ha igl uffeci dil survetsch social dil cantun Grischun pretendiu in concept da menaschi. Suenter bia uras da lavur e suenter haver produciu dabia pupi ha il cantun Grischun priu per enconuschientscha ed approbau nies concept. Il concept "Staziun externa Rueras/Sedrun" descriva duas fasas. En ina emprema fasa vegn la Casa Soldanella cun ses clients menada vinavon a Rueras entras la Casa Depuoz. Quei ei la situaziun actuala. En ina secunda fasa vegn eregiu sin igl areal dalla veglia Tgèsa s. Vigeli ina surbaghegiada per treis unitads da habitar per totalmein 12 persunas cun impediments. Il concept da menaschi "Staziun externa Sedrun" preveda da dar habitadi a Sedrun a persunas cun impediments che basegnan pauca tgira. Ils habitonts retscheivan regularmein sustegn practic e dil fatg duront 24 uras e 365 dis. Ils habitonts dueien denton viver, crear lur di e luvrar aschi sur sesez sco pusseivel. Ord quei motiv vegn eruiu avon che bardagliar en casa a Sedrun tgei persunas ch'ei adattadas per las unitads da habitar a Sedrun entras discuors cun confamigliars e persunas dil fatg. A Sedrun veggnan persunas specialisadas a sustener ils habitonts per ch'els sappien menar ina veta autonoma e cun aschi gronda participaziun sociala sco pusseivel. Quei sebasond sin la convenziun dall'ONU davart ils dretgs da persunas cun impediments.

Organisatoric ei la "Staziun externa" ligiada vid la sedia principala a Trun. Las purschidas da habitar ed assistenza e las structuradas dil di e da lavur pils habitonts ein fixadas en il concept da menaschi. Sch'ei drova dapli stanzas en connex cun las structuradas dil di vegnan quelladas affittadas extern.

Cun la vischnaunca da Tujetsch ha l'Uniun Casa Depuoz stipulau las suandontas convegnientschas en caussa: La vischnaunca metta a disposiziun la parcella per il niev baghetg en dretg da baghegiar. La vischnaunca sedeclara prompta da spazzar la casa existenta sin la parcella. La Casa Depuoz mantegn perencunter las piazzas existentas - 13 piazzas da lavur cumpleinas en la vischnaunca Tujetsch.

Il 14 d'avrel 2022 havein nus decidiu unanimamein da luvrar ora il project per il niev baghetg a Sedrun ensemen cun il biro d'architectura Albertin Architekten, Haldenstein. Albertin Architekten ha gudignau la concorrenza d'architectura encunter treis ulteriurs participonts (Maissen Architekten, Sedrun, Spacial Design, Trun e Capaul & Blumenthal Architects, Ilanz).

Signur Manser presenta al cussegl tut ils projects da concorrenza e plans empau pli detagliai dil project elegiu. La casa vegn eregida da l'enn cun ina surfatscha da schlondas. El plaunterren sesanfla la tecnica dalla casa, il pistregn, ils tschalers e diversas stanzas da nez communabel. Sin las treis alzadas dalla casa sesanfla mintgamai ina unitad da habitar cun 4 combras, in local da cuminonza cun cuschina ed in biro.

Suenter diversas adattaziuns ei il grob schazetg da cuosts tier frs.6'550'000.00 +/-25%. La contribuziun maximala per la construcziun dil cantun Grischun munta ad 80%.

Il 11 da zercladur havein nus inoltrau la damonda per la contribuziun da construcziun tier igl uffeci dil survetsch social dil cantun Grischun. Nus quintein da retscheiver la risposta el decuors dil settember. Sche tut va sco planisau, sperein dad inoltrar la damonda da baghegiar il november 2022. Duront igl onn 2023 vegn il vegl baghetg spazzaus e nus lantschein la procedura da submissiun.

Il baghetg duei vegnir construius eifer igl onn 2024 aschia ch'ils habitonts san bardagliar sin l'entschatta digl onn 2025.

Jeu engraziell fetg a vus per voss'attenziun e stundel bugen a disposiziun per vossas damondas. Jeu sperel ch'il cussegl concedi all'Uniun Casa Depuoz il dretg da baghegiar necessari per saver cuntinuar cul project e mantener ina casa per personas cun impediments en la vischnaunca Tujetsch.

Martin Cavegn, president communal:

Tier il terren per il project settracta ei da 1435m² sulom che vegn surdaus vits all'Uniun Casa Depuoz en dretg da baghegiar. Per examinar ils cuosts da spazzar il baghetg havein nus engaschau ina firma specialisada, quei ord il motiv che la dismessa da materials sco asbest pretenda in agir tenor strentgas prescripziuns. Ils cuosts vegnan ad esser enconuschents entochen tier la tractaziun dil preventiv 2023. Il dretg da baghegiar va pér en vigur suenter ch'il credit per spazzar il vegl object ei concedius.

Suenter la spazzada dil baghetg eregia la vischnaunca ina nova entrada per la restonta part dalla Tgèsa s. Vigeli ed il scaldament dil baghetg vegn ligiaus vid la casa da scola. Plinavon eisi previu da construir entgins novs parcadis en la vischinonza dil niev baghetg.

La vischnaunca havess aschia ni aschia stuiu spazzar il baghetg bauld ni tard, cun quei ch'ils cuosts per ina sanaziun fussen bia memia aults.

Diversas parcelas vischinontas han dretgs da passadi ni da carrar sur la parcella pil niev baghetg. Quei ei stipulau en in plan da quartier digl onn 1978 e nus essan obligai da tener en quei. Quels dretgs vegnan cun quei surpris en il contract pil dretg da baghegiar.

L'Uniun Casa Depuoz drova segirtad da planisar per saver far ils proxims pass. Ord quei motiv vegnin nus gia ussa cun la damonda per il dretg da baghegiar. En vigur va quel denton pér cura che nus savein tgei cuosts che spazzar il vegl baghetg caschuna.

Nus essan dil meini ch'il liug amiez il vitg, sper la scola, datier dil miedi, da stizuns e dil traffic public ei optimal per ina casa per persunas cun basegns specials. Plinavon eisi explicit da menziunar che nus savein mantener 13 piazzas da lavur cumpleinas en vischnaunca cun la realisaziun dil project

Eveline Soliva ei oz era cheu e stat bugen a disposiziun per damondas specificas tier il contract. Bien engraziament persunter.

Debatta d'entrada

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Dapi entgins onns eisi enconuscent che la Casa Soldanella, che dat dimora a persunas handicapadas, drova in niev baghetg per exister vinavon. La varianta ch'ei dapi l'entschatta vegnida discutada ei da metter a disposiziun la veglia Tgèsa s. Vigeli. La vischnaunca da Tujetsch ha adina signalisau da far tut il pusseivel per ina buna soluziun per mantener las piazzas da lavur en la val. Ussa vegnin nus plaunsiu tier ina buna fin e l'Uniun Casa Depuoz less construir in niev baghetg per persunas handicapadas.

La vischnaunca da sia vart metta a disposiziun la parcella el dretg da baghegiar all'Uniun Casa Depuoz e surpris ils cuosts da spazzar il baghetg. Con aults che quels cuosts vegnan la finfinala, savein nus buca aunc dir. Cun quei che las piazzas da lavur restan en nossa val, san ins denton giustificar quels cuosts. La part nova dalla Tgèsa s. Vigeli resta vinavon en possess dalla vischnaunca quei ch'ei ord vesta finanziaria dalla vischnaunca fetg positiv, vegnan "gie" las habitaziuns affittadas stediamein e contribueschan aschia ina biala summa el quen annual.

In fleivel punct da quei project vesel jeu en la munconza da parcadis en la vischinonza dalla Tgèsa s. Vigeli. Sin la pagina 10 dil contract dil dretg da baghegiar statti scret che la vischnaunca ei obligada da metter a disposiziun avunda parcadis a tscheins ordeifer la parcella da baghegiar. Ils parcadis entuorn casa communal, Residenza Dulezi e halla Dulezi vegnan schon ussa duvrai stediamein. Ei vegn magari schon ussa stretg cun parcar e quei surtut duront la sesiun aulta. Ed ussa cun quei niev baghetg amiez il vitg vegn il squetsch sils parcadis publics aunc pli gronds. Jeu sperel fetg che la vischnaunca ha fatg ponderaziuns en caussa e che nus vegnin tier ina buna sligaziun. E sco il president ha presentau eisi era gia vegniu fatg patratgs en quella direcziun.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

La fatschenta presentada ei ina legrevla caussa per tuts, per la Casa Soldanella, per l'Uniun Casa Depuoz e per la vischnaunca Tujetsch. Igl ei diltuttatfatg buca adina stau clar ch'ei va vinavon cun la Casa Soldanella. Nus savein esser fetg engrazieivels, era all'Uniun Casa Depuoz, ch'ei sa ir vinavon.

Las pretensiuns dil cantun ein grondas e sco menziunau ha il project produciu dabia pupi e cunzun basignau perschuasiun. La vischnaunca ha entras quei project la schanza unica da reactivar in areal "miert" che fageva plaunsiu empau ina tresta paret. Il project dat in niev senn e valetescha si igl areal. In punct fetg impurtont ei che 13 plazzas da lavur san vegnir mantenidas en vischnaunca, plazzas en in sector empau pli special, che portan variasiun en las pusseivladads professiunalas a Tujetsch.

Jeu sai sustener cun tutta perschuasiun il project e sperel ch'era mes collegas dil cussegl vesan quei aschia.

Tractaziun:

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Cusseglia Otto ha plidentau la munconza da parcadis. Jeu less far attents sil fatg che la vischnaunca ha gia priu en egl quei. Ei dat pia pusseivladads da sliagar la munconza da parcadis. Mo duei igl areal era restar empau verts e buca vegnir betunaus en.

Ils cuosts da spazzar il vegl object san ins era veser sco contribuziun dalla vischnaunca per promover l'economia en la regiun. Jeu creiel che quei ei buca in punct da discutir.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein all'Uniun Casa Depuoz in dretg da baghegiar independent e cuzzont per la parcella nr. 3162 (surfatscha: ca. 1'435 m²) per in spazi da 50 onns entochen ils 31 da december 2072 ed approbescha unanimamein il contract dil dretg da baghegiar corrispudent, quei denton mo sut la resalva ch'il credit d'impegn per la spazzada dalla part veglia dil baghetg dalla Tgèsa s. Vigeli vegn concedius pli tard dils gremis cumpetents.

5. Tractanda Orientaziuns

Martin Cavegn, president communal:

Engraziament:

Il president communal engrazia cordialmein ad Eveline Soliva e Manfred Manser per prender la pedadad esser presents al cussegl dad oz e surdat ad els in pign present.

Cussegl da vischnaunca:

La proxima sesida dil cussegl da vischnaunca ha liug mesjamna, ils 31 d'ust 2022.

Resort Dieni

Martin Cavegn presenta in model e diversas visualisaziuns dil project. La surbaghegiada cumpeglia 13 casas cun 410 combras da hotel e hostel e 119 appartaments. Totalmein, cun letgs supplementars, settracta ei da 1'800 letgs.

La damonda da baghegiar ei vegnida inoltrada ils 2 d'ust 2022. Actualmein succeda ina preexaminaziun dalla damonda da baghegiar, quei vul dir ch'ei vegn controllau sche tut ils documents necessaris ein avon maun. L'incarica da controllar la damonda da baghegiar havein nus surdau ad André Maisen e siu team.

Venderdis, ils 19 d'ust 2022 ha liug ina sera d'informaziun per il pievel tuatschin. Igl ei da gronda impurtonza per nus dad informar sco pli εμπrem il pievel tuatschin avon che las medias vegnan informadas. Nus havein spitgau fetg ditg sin quei project ed il resort vegn a purtar grondas midadas per nossa vischnaunca.

L'informaziun dallas medias ha medemamein liug ils 19 d'ust 2022.

Ils 26 d'ust 2022 succeda la publicaziun dalla damonda da baghegiar ella Tuatschina. Sche tut va tenor plan duess la lubientscha esser sin meisa el decuors dil december 2022.

Era activada vegn ussa la gruppa da lavur menada da Claudio Deplazes. La gruppa ei responsabla da luvrar ora ideas en connex cun il traffic public, il bus local, la circulaziun da hosps, ed aschia vinavon. In'impurtonta damonda ch'ei era da sclarir ei nua ir cun ils 88'000m³ material da scavament. Per il niev baghetg vegn sulettamein 1/3 dil material duvraus.

Sche tut gartegia vegn il scavament fatgs la primavera 2024. Per saver realisar il project ha l'Andermatt Swiss Alps SA (ASA) fundau la Resort Dieni Developement SA che surpren il sulom dalla ASA. Sco communicau ha l'ASA el senn dad investir frs. 300 – 350 milliuns en l'infrastructura ils proxims onns. Con da quei ch'ei quintau pil resort savein nus denton buca. Impurtont ei che nus fagein valer nos interess ed informein regularmein la populaziun.

Daniel Schmid, genau:

Jeu hai plascher d'astgar raquintar a vus dil project "Jugendfreundliche Bergdörfer", per romontsch vischnauncas muntagnardas attractivas per giuvenils. La giuventetgna da vischnauncas cun quei label gida a formar il futur dalla regiun muntagnarda. Nus havein inoltrau igl atun 21 nossa candidatura per retscheiver il label ed il mars survegniu in positiv pareri.

La surdada dil label ha liug ad Ursera, ils 25 d'ust 2022. Riana Deragisch e Manuel Decurtins, ils representats dalla vischnaunca Tujetsch, vegnan a prender encunter il label. Il bi ed interessant tier quei project ei che la giventetgna ha la rolla principala en tut ils puncts, era organisatoric. Quei promova ina buna communicaziun cun pouca distanza e sin il dretg scalem. La giuventetgna ei aschia ina activa part dil svilup dalla vischnaunca e la speranza ei che quei gida a frenar la depopulaziun.

6. Tractanda Varia

Toni Cathomen, cusseglier da vischnaunca.

Questa primavera e stad han divers events giu liug en vischnaunca sco il ROCKseDRUN, turnier da ballapei dall'uniun da giuventetgna, fieras, la fiasta d'emprem d'uost eav. Ina caussa che legrescha ed ei da beneventar. Ei ha denton era dau disturbis da canera ch'ei buca plascheivels e meinan tier dispetas. Cheu fuss ei forsa prudent da definir empau pli clar entochen cu ins astga schar ir musica ni dar ora bubrondas tier fiastas el center dil vitg.

Martin Cavegn, president communal:

Quella problematica ei enconuschenta a nus. Nus havein capientscha, grad sche hosps da hotels ni casas da vacanzas recloman e fan lu forsa aunc public lur malcontentientscha en valetaziuns online e medias socialas. Il donn che seresulta sa esser fetg gravionts. Tier lubientschas per events vegn dau entras la suprastanza claras directivas. La problematica schai tier l'execuziun. Las controllas ein memia scartas e lu vegn buca adina seteniu vidlunder. Igl ei era grev dad anflar ina buna ballontscha che cuntenta omisduas varts. Nus vegnin en tuttacass a tractar quei tema ed encurir slihaziuns claras e praticablas.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Ils urs dalla via direcziun Surrein entscheivan per part a crescher en cun cagliom aschia che la survesta, cunzun els carauns, ei buca pli dada dapertut. Quei sa esser prigulus. Eisi pusseivel da migliorar quella situaziun?

Guido Monn, genau:

Nus essan pertscharts da quella situaziun. Per part eisi sapientivamein schau aschia per cuntervegnir alla puorla e zuppar vi empau la deponia. Jeu sclareschel denton bugen giu la situaziun e mirel sch'ins sa tagliar ora empau las caglias.

actuara:
Corina Flury

presidenta:
Sabrina Flepp

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2020/2023

Revisiun totala dalla constituziun communal

Rapport

dalla cumissiun preparatorica per la revisiun dalla constituziun communal

Preziada presidenta
Preziada cussegliera
Stimai cussegliers

1. Situaziun da partenza

1.1 Retrospectiva sin las lavurs terminadas

A caschun dalla radunonza dil cussegl da vischnaunca da mesjamna, ils 23 da mars 2016 eisi vegniu elegiu ina cumissiun per la revisiun dalla constituziun communal. La cumissiun ha retschert l'incarica d'adattar las competenzas finanzialas dalla radunonza da vischnaunca, aschia che tala sa buca decider davart expensas nunlimitadas sco era d'analisar las structuras politicas. La cumissiun per la revisiun dalla constituziun communal ei ladinamein semessa alla lavur. En in empram pass ha ella definau pli-ras finamiras en connex cun l'elavuraziun d'ina nova constituziun communal. Quellas ein menziunadas cheusut:

- Simplificar las structuras politicas ed adattar talas als basegns dad oz.
- Endrizzar la structura politica aschia che las singulas decisiuns politicas hagian la legitimidad democratica adeguata.
- Formar la structura politica aschia ch'ella drova meins resursas personalas.
- Far pli interessant ils differents gremis politics (adattar pensums e competenzas).
- Optimar las vias da decisiun (pli cuortas e semplas vias da decisiun).

A caschun dalla seduta dil cussegl da vischnaunca dils 5 d'october 2016 ha la cumissiun presentau las duas variantas per ina nova organisaziun communal. L'emprema varianta preveda la suprastonza communal, il cussegl da vischnaunca e la cuminonza dils votants all'urna sco organs comunals. La secunda varianta cumpeggia la suprastonza communal, la radunonza da vischnaunca e la cuminonza dils votants all'urna sco gremis politics. A caschun da quella seduta ha il cussegl da vischnaunca incaricau la cumissiun per la revisiun dalla constituziun communal d'examinar tuttas cumissiuns previdas dalla constituziun e da sclarir el rom dalla revisiun tgei menaschis accessoris ch'ei fa senn da sligiar si sco era d'elaborar propostas, nua ch'ils pensums da quels menaschis duein vegnir exequi da niev enteifer l'organisaziun communal. La cumissiun ei silsunter puspei semessa alla lavur.

El rom d'ina informaziun publica ha la cumissiun presentau ils 17 da november 2017 las duas variantas menziunadas e las sligiazions elavuradas el connex cull'organisaziun dallas cumissiuns e dils menaschis accessoris. A caschun dall'informaziun ei ina votaziun consultativa vegnida menada atras. Dallas total 32 personas presentas han 29 personas votau per la varianta che cumpeggia la suprastonza communal, il cussegl da vischnaunca e la cuminonza dils votants all'urna sco organs comunals.

Partent da sia incarica ha la cumissiun intervegniu beinspert che la constituziun communal da Tujetsch basegna era muort auters motivs ina revisiun. Per l'ina eisi mai pli vegniu fatg uorden ella constituziun dapi che quella ei vegnida messa en vigur, aschia che tala cuntegn differentas normas che corrispundan buca pli al stan actual ni ch'ei daventadas obsoletas. Per l'autra ha il cantun sancziunau e mess en vigur sigl 1. da fenadur 2018 ina nova lescha da vischnauncas che oblighescha las vischnauncas d'adattar lur constituziuns sil pli tard entochen la fin digl onn 2022 al niev dretg cantunal. La cumissiun preparatorica ha ord quei motiv adattau la constituziun communal allas pretensiuns dalla nova lescha da vischnauncas dil cantun. Plinavon ein numerusas normas constituziunalas ch'eran buca pli actualas ni ch'eran daventadas obsoletas vegnidas adattadas ni strihadas. Sper quella lavur ha la cumissiun preparatorica elavurau entginas propostas che prevedan ina dissoluziun da certas cumissiuns ed ulteriuras adattaziuns tier la cumposiziun da plirs gremis comunals.

Il resultat dallas lavurs menziunadas cheusura, numnadamein denter auter in sboz d'ina constituziun communal actualisada che corrispunda alla lescha cantunala da vischnauncas era igl atun 2020 sin meisa. En quei mument ei la cumissiun sefatschentada cun la damonda cardinala – Tgei ein ils proxims pass el rom dalla revisiun? Per evitar l'elaboraziun da duas differentas variantas (constituziun communal) per ina nova organisaziun communal ch'ei cumbinada cun gronda lavur, han la suprastonza com-

munala e la cumissiun preparatorica decidiu comunablamein da menar atras ina votaziun consultativa che duei mussar tgei organisaziun politica ch'il pievel tuatschin preferescha. La votaziun consultativa all'urna ha giu liug dumengia, ils 29 da november 2020. Quella votaziun ha mussau cun in clar resultat ch'il pievel tuatschin preferescha ina organisaziun politica senza cussegl da vischnaunca, numnadamein il model cun la suprastanza communal, la radunonza da vischnaunca e la votaziun all'urna. Dallys total 350 vuschs, ein 215 vuschs idas en favur da quei model d'organisaziun.

Sin fundament dil resultat dalla votaziun consultativa ei la cumissiun preparatorica silsunter puspei semessa alla lavur e ha surluvrau la constituziun communal tenor il model preferiu.

1.2 Resumaziun dallas impurtontas midadas ella nova constituziun communal

La reorganisaziun politica cun l'aboliziun dil cussegl da vischnaunca ei il punct principal dalla revisiun. Da niev secumpona l'organisaziun politica ord la suprastanza communal, la radunonza da vischnaunca e la votaziun all'urna. Vinavon duein differentas cumissiuns communalas vegnir abolidas. Medemamein cumpeglia la revisiun l'aboliziun dils vischinadis e la reduziun da commembers e suppleants en gremis communalas, nua che quei ei stau pusseivel. Ina ulteriura mesira per saver occupar meglier las scharchas politicas en vischnaunca ei l'aboliziun dalla limita dil temps d'uffeci. L'introduziun dil dretg da votar per personas digl exterior ch'ei domiciliadas e s'integradas en vischnaunca sco era la pusseivladad dad eleger quellas personas en gremis communalas s'audan medemamein tier quellas mesiras. Sper ils puncts menziunai ei la constituziun era vegnida adattada allas pretensiuns dalla nova lescha da vischnauncas dil cantun. Plinavon ein numerusas normas costituziunalas ch'eran buca pli actualas ni ch'eran daventadas obsoletas vegnidas adattadas ni striedas. Ademplus ei era il punct da revisiun inicial, numnadamein quel da limitar las cumpetenzas finanzialas dalla radunonza da vischnaunca.

2. Impurtontas adattaziuns

En quei capitel vegnan las impurtontas midadas ch'ei previdas el rom dall'actuala revisiun enviars la constituziun communal dils 01-01-2008 commentadas.

DRETGS ED OBLIGAZIUNS

Habilitad da votar (art. 7)

Tenor la constituziun cantunala eisi pusseivel da dar il dretg da votar davart fatgs communalas a personas digl exterior. Da quella pusseivladad duei vegnir fatg diever. Sco en numerusas autras vischnauncas grischunas duein personas digl exterior obtener sut certas cundiziuns era a Tujetsch il dretg da votar e da schar eleger en gremis communalas. Quei dretg han pia per bia buca tuttas personas digl exterior che vivan tier nus. Cundiziun ei lur integraziun che sto vegnir cumprovada dublamein, per l'ina cun esser titulari dalla lubientscha da domicil e per l'autra cun habitar senza interrupziun dapi silmeins tschun onns en vischnaunca. En damonda da cundecider tier fatgs communalas vegnan pia sulettamein personas digl exterior ch'ei dacasa tier nus. Els portan cun nosa vischnaunca e duein perquei era saver cundecider.

Motivs d'incumpatibilitad (art. 10)

Quei artechel ei novs e sebase sin las determinaziuns dalla lescha cantunala.

Elecziuns complementaras (art. 13)

Sch'in official abdichescha ni banduna siu post duront ina perioda d'uffeci eisi da far ina elecziun, aschilunsch che las proximas elecziuns ordinarias han buca liug enteifer 9 meins (enteifer 6 meins - constituziun dils 01-01-2008). Quei niev parameter lubescha alla vischnaunca ina pli gronda flexibilitad.

Obligaziun da discreziun (art. 15)

L'obligaziun da discreziun ei reglada egl artechel 24 dalla constituziun digl 1. da schaner 2008. La nova constituziun preveda in agen artechel per quella tematica e regla era co e da tgi ch'in commember d'ina autoritad communal sa vegnir suspendius dall'obligaziun da discreziun.

Iniziativa (art. 16/17)

Actualmein dumbra la vischnaunca Tujetsch en tut 1282 habitonts. La cefra dallas sutscriziuns che ston vegnir inoltradas en connex cun ina iniziativa ei vegnida sbassada tenor quei parameter sin 60 persunas (tochen uss: 100 persunas). Ultra da quei ei la procedura dall'iniziativa vegnida adattada tenor las determinaziuns dalla lescha da vischnauncas dil cantun Grischun. Per preparar la fatschenta e suttametter quella als votants ed allas votantas per schar decider, duein las instanzas politicas haver avunda temps. A norma dil dretg cantunal sto la decisiun avon radunonza da vischnaunca ni all'urna succeder sil pli tard enteifer 12 meins dapi che l'iniziativa ei vegnida inoltrada.

Dretg da moziun (art. 23)

Il dretg da moziun (iniziativa individuala) vegn reglaus pli detagliau ed entelgeivel ella nova constituziun. Sco tier in'iniziativa reussida sto ina moziun ch'ei vegnida declarada sco relevanta vegnida suttamessa da niev enteifer 12 meins allas votantas e votants per schar decider surlunder. Quei niev parameter dat dapli temps per preparar la fatschenta e lubescha alla suprastonza ina pli gronda flexibilitad.

Protocols (art. 28/29)

El connex culla redacziun dils protocols dat ei novas determinaziuns. Ils protocols han da cuntener silmeins ils conclus, ils resultats dallas votaziuns ed eventualas objecziuns davart la procedura ni davart la competenza. Plinavon ein tals da sutscriver entras il protocollist e suenten l'approbaziun entras il parsura. Niev ei era ch'il protocol dalla radunonza da vischnaunca sto vegnir publicaus enteifer 30 dis suenten la radunonza el fegl official dalla vischnaunca (Tuatschina). Silsuenten han ins la pusseivladad da far protesta enviers quei protocol. Las protestas vegnan allura tractadas a caschun dalla proxima radunonza da vischnaunca.

Obligaziun d'informaziun (art. 30)

La constituziun cumpeglia niev l'obligaziun d'informar la publicitad. La suprastonza communal ei obligada d'informar regularmein ed a moda adequata la publicitad davart fatschentas d'interess general.

CUMPETENZAS FINANZIALAS

Ella tabella cheusut ein las novas cumpetenzas finanzialas dils differents organs communalas indicadas. La cumpetenza da finanzas ei reglada enteifer ils differents organs communalas en fuorma da cascada ch'entscheiva tier la suprastonza communalala e cala tier la votaziun all'urna. Cura che la cumpetenza per ina expensa va naven d'in organ communal vi els mauns dil proxim organ, ves'ins bein ella tabella giusut. Tier las expensas che serepetan onn per onn eisi vegniu introduciu sper la limita annuala che valeva tochen uss, ina limita dil total dallas singulas expensas annualas. Quellas astgan ella summa buca esser pli aultas che l'expensa unica maximalmein lubida pigl organ communal specific.

Muort l'aboliziun dil cussegl da vischnaunca retscheiva la suprastonza communalala pli aultas cumpetenzas finanzialas: expensas unicac/acquists: dad oz frs. 50'000.- sin frs. 80'000.- / expensas che serepetan: dad oz frs. 20'000.- sin frs. 40'000.- (en tut frs. 100'000.-) / credits supplementars/posteriurs: dad oz frs. 20'000.- sin frs. 40'000.-. Tier la radunonza da vischnaunca e la votaziun all'urna ha ei dau pliras midadas. Niev sa la radunonza da vischnaunca decider sulettamein davart expensas unicac tochen frs. 1'000'000.00. Las fatschentas che pretendan pli aultas expensas, ston vegnidac suttamessac alla votaziun all'urna. Tier las expensas che serepetan onn per onn sa la radunonza communalala decider da niv mo tochen ina expensa annuala da maximalmein frs. 100'000.00 e l'expensa totala sur tut ils onns astga buca survargar frs. 1'000'000.00 (expensa annuala multiplicau culs onns che quella expensa cuozza). La radunonza da vischnaunca sa pia conceder maximalmein ina expensa annuala da frs. 100'000.00 per in spazi da diesch onns (diesch onns * frs. 100'000.00 = frs. 1'000'000.00).

Sco instrument supplementar per controllar las expensas communalas preveda la constituziun il referendum facultativ encunter conclus dalla radunonza da vischnaunca davart novas expensas unicac da varga frs. 500'000.00 e davart expensas da varga frs. 40'000.00 che serepetan annualmein.

Resumau savein nus constatar che la nova constituziun communalala preveda che grondac expensas tenor art. 33 vegnan suttamessac alla votaziun all'urna. Sin fundament dallas adattaziuns sa la radunonza da vischnaunca buca pli decider sur d'expensas unicac senza limita sco tochen da cheu. Quei ei stau in grond giavisch ch'ei vegnius exprimius el connex cull'incumbensa per la revisiun dalla constituziun communalala. Las adattaziuns portan dus gronds avantatgs. Per l'ina san ins garantir aschia che las decisiuns politicac han la legitimitad democratica necessaria. Per l'otra retscheiva la votaziun all'urna ina pli gronda muntada, damai ch'ils votants e las votantas vegnan cunfrontai cun daplac fatschentac (novac cumpetenzac).

cumpetenzas	Suprastonza communalala (art. 41)	Radunonza da vischnaunca (art. 35)	Votaziun all'urna (art. 33)
novac expensas unicac per la medema causa	tochen frs. 80'000.00	varga frs. 80'000.00 e tochen frs. 1'000'000.00	varga frs. 1'000'000.00
expensas che serepetan onn per onn	tochen frs. 40'000.00 annualmein (survarga en tut buca frs. 100'000.00)	frs. 40'000.00 tochen frs. 100'000.00 annualmein (survarga en tut buca frs. 1'000'000.00)	varga frs. 100'000.00 annualmein ni survarga frs. 1'000'000.00 ella summa
credits supplementars/posteriurs	tochen frs. 40'000.00	varga frs. 40'000.00	
acquists, alienaziuns e mutaziuns da beins immobiliars e terren sco era engrevegiar ni favorisar tals cun dretgs persunals e dretgs reals restrenschi (notaziuns, menziuns, servituds e dretgs d'impegn).	tochen frs. 80'000.00	varga frs. 80'000.00 e tochen frs. 1'000'000.00	varga frs. 1'000'000.00

ORGANISAZIUN COMMUNALA

CUMINONZA DILS VOTANTS ALL'URNA (art. 33)

Sper l'adattaziun dallas cumpetenzas finanzialas ha la cuminonza dils votants all'urna da decider da niev davart ils suandonts fatgs communal:

f) concluder davart ina fusiun cun autras vischnauncas.

g) decider davart las fatschentas consignadas entras la radunonza da vischnaunca (art. 35 lit. o).

RADUNONZA DA VISCHNAUNCA

Convocaziun e cumpetenza da decider (art. 34 b)

L'invitaziun ensemen culla publicaziun dallas tractandas sto da niev succeder 15 dis enstagl da mo 6 dis avon la radunonza entras publicaziun el feagl official dalla vischnaunca. Da niev sto la suprastonza tenor quei artechel metter a disposiziun a scret ni silla pagina d'internet in messadi tier tractandas da pli gronda muntada. Quei ei buca stipulau ella constituziun communal dils 01-01-2008, succeda denton dapi onns ella pratica.

Publicitad (art. 34 c)

Las radunonzas da vischnaunca ein publicas. La radunonza da vischnaunca sto decider sur d'ina registraziun visuala ni sonora sco era davart la transmissiun da tala. Ella nova constituziun ei quella nova determinaziun indicada, la quala ei prescretta ella nova lescha da vischnauncas dil cantun dil Grischun.

Cumpetenzas (art. 35)

Muort l'aboliziun dil cussegl da vischnaunca ei la radunonza da vischnaunca da niev cumpetenta per ils suandonts fatgs communal:

d) approbar il quen annual.

h) conceder garantias ed emprests, sche tals surpassan la cumpetenza finanziaria dalla suprastonza communal.

m) eleger las cumissiuns permanentas.

SUPRAGONZA COMMUNALA

Per la suprastonza communal ei da niev negina limitaziun dil temps d'uffeci previda.

Cumpetenzas specialas (art. 41)

Tier las cumpetenzas specialas dalla suprastonza communal ha ei dau las suandontas adattaziuns:

r) La suprastonza sa adattar en atgna cumpetenza las leschas communalas al dretg surordinau, aschinavon che negin spazi da regulaziun ei avon maun.

s) Ina impurtonta incumbensa dalla suprastonza ei l'administraziun dalla facultad communal. Ord quei motiv ei tala vegnida completada tier las cumpetenzas.

t/u/v) Da niev ei la suprastonza communal cumpetenta d'eleger il vicepresidente communal, ils delegai e las cumissiuns predeliberontas, damai ch'il cussegl da vischnaunca vegn abolius.

w) Culla nova constituziun communal vegnan ils vischinadis sligai si. Lur incarica politica da proponer candidats/as per posts politics a caschun dallas elecziuns communalas croda entras quei. Da niev ei ina cumissiun che va silla tscherca da candidats e candidatas responsabla per talas nominaziuns. La suprastanza communal instradescha mintgamai quella cumissiun temporara.

CUMISSIUN DA GESTIUN (art. 45 / art. 47)

Per la cumissiun da gestiun ei da niev negina limitaziun dil temps d'uffeci previda.

La cumissiun da gestiun cumpeglia da niev enstagl da treis commembers e dus suppleants mo pli treis commembers e negins suppleants.

Per saver prender decisiuns ston duas persunas cun dretg da votar esser presentas (tochen oz treis).

CUSSEGL DA SCOLA (art. 50 / art. 52)

Pil cussegl da scola ei da niev negina limitaziun dil temps d'uffeci previda.

Tier il cussegl da scola ei il diember dils commembers vegnius reducius naven da tschun sin treis. Il commember dalla suprastanza communal incumbensaus cun il departament appartegn ex officio al cussegl da scola e presidescha quel. A quei gremi appartegnan egl avegnir negins suppleants.

Sco tier la cumissiun da gestiun ston 2 commembers far part alla seduta per ch'il gremi ei cumpetents da prender decisiuns (tochen oz treis).

DIRECZIUN COMMUNALA (art. 56)

La constituziun cumpeglia da niev in artechel che regla la cumposiziun e las cumpetenzas dalla direcziun communal. Quei gremi consista dil president communal, dil menader dall'administraziun e d'in ulteriur collaboratur dil cader dall'administraziun. Sco gia menziunau sa la suprastanza delegar cumpetenzas finanzialas, persunalas sco era auters fatgs da tempra operativa alla direcziun. Las decisiuns dalla direcziun han da succeder unanimamein, autramein sto la suprastanza decider en caussa. Ultra da quei han ils petents la pusseivladad da contestar tuttas decisiuns dalla direcziun enteifer 10 dis tier la suprastanza communal. Entras quella nova determinaziun ein ils fatgs principals dalla direcziun communal e sia funcziun ell'organisaziun communal reglai a moda transparenta ella constituziun communal.

CUMISSIUN DA BAGHEGIAR

Ella nova constituziun communal ei la cumissiun da baghegiar buca pli menziunada. Igl artechel concernent questa cumissiun (art. 55 dalla constituziun dils 1 da schaner 2008) ei vegnius aboli. Ella lescha da baghegiar ei la cumposiziun dalla cumissiun da baghegiar indicada sco era sias cumpetenzas definadas, aschia che la legitimaziun da quei gremi ei garantida.

ULTERIURAS CUMISSIUNS

La cumissiun da pumpiers exista buca pli (art. 56 - constituziun dils 01-01-2008) dapi ch'il survetsch da pumpiers vegn garantius en collaboraziun cullas ulteriuras vischnaucas dalla Sursassiala. La corporaziun Pumpiers Sursassiala ha ina atgna organisaziun, ei drova pia neginas cumissiuns communalas pli. La norma corrispudenta ei ord quei motiv vegnida strihada ord la constituziun.

MENASCHIS ACCESSORIS SENZA ATGNA PERSUNALITAD GIURIDICA

CUMISSIUN TGÈSA S. VIGELI

La Tgèsa s. Vigeli ha serrau sias portas la fin digl onn 2016. Ord quels motivs drova ei gia divers onns buca ina cumissiun. La norma corrispundenta ei perquei vegnida strieda ord la constituziun.

CUMISSIUN BOGN SEDRUN (art. 57)

La cumissiun Bogn Sedrun vegn abolida. Certas cumpetenzas ed incumbensas davart las qualas la cumissiun dispona oz, vegnan surdadas al meinafatschenta ed autras alla suprastanza communal. Il meinafatschenta vegn directamein sutta mess al gerau incumbensaus cul departament da turissem ed economia. Las cumpetenzas ed incumbensas dil meinafatschenta definescha la suprastanza communal en in reglament d'organisaziun.

CUMISSIUN MUSEUM LA TRUAISCH (art. 58)

La cumissiun dil museum vegn abolida. Da niev ei la suprastanza communal ensemen cun il directur dil museum responsabla per la gestiun dil museum. La finamira ei denton da descargar la suprastanza cul temps da quella incarica. En quei connex datti las suandontas opziuns:

- *Il museum communal La Truaisch vegn menaus vi en ina fundaziun che meina vinavon quel.*
- *La gestiun dil museum vegn surdada cun in'incarica da prestaziun ad in'uniun privata.*

MENASCHIS ACCESSORIS CUN ATGNA PERSUNALITAD GIURIDICA

VISCHINADIS (art. 61 dalla constituziun communal dils 1 da schaner 2008)

Il vischinadis han piars lur funcziun sco corporaziuns dil dretg public ed ein oz principalmein responsabels per organisar occurrenzas culla finamira da promover la cultura ni il contact denter ils vischins. Lur suletta incumbensa uffiziala ei da far las nominaziuns per las elecziuns communalas. Per quei pensum eisi buca pli commensurau da salvar ina tala structura. Igl ei pusseivel da mantener il contact denter ils vischins e las occurrenzas da recreaziun sin basa dall'iniziativa privata, per exempel el rom d'ina uniun. Da niev duei la suprastanza saver eleger ina cumissiun temporara ch'ei responsabla per la tscherca e las nominaziuns da candidats e candidatas pils uffecis communalas.

CORPORAZIUNS D'AUA (art. 59)

La suprastanza communal survigilescha sco suprem organ executiv dalla vischnaunca era las corporaziuns d'aua e l'ademplida da lur incumbensas. Ord quei motiv eisi stau necessari d'amplificar igl artechel cun quella determinaziun.

energia alpina (art. 60)

Las incumbensas specificas, l'organisaziun, la finanziaziun e la survigilanza dall'energia alpina ein regladas ella lescha davart l'energia alpina ed en in contract da concessiun. Igl artechel ei vegnius cumpletaus cun quella determinaziun.

Informaziun davart appartenenza e participaziun (art. 61)

Sin fundament dallas novas directivas en connex cun il model da contabilitad HRM 2 ei quella determinaziun vegnida stipulada en la nova constituziun communal.

DETERMINAZIUNS TRANSITORICAS

Las personas ch'ein en uffeci restan en uffeci e termineschan lur perioda d'uffeci tenor il dretg che valeva entochen uss (constituziun dils 1 da schaner 2008).

Per las elecziuns communalas dalla perioda d'uffeci 2023-2026 valan las disposiziuns tenor la nova constituziun communalas che entra en vigur igl 1. da fenadur 2023.

3. Facit

La finamira da partenza da questa revisiun ei stada d'adattar las cumpetenzas finanzialas dalla radunonza da vischnaunca. Quella finamira ei vegnida ademplida cumpleinamein. Entras la presenta revisiun sa la radunonza da vischnaunca buca pli decider davart expensas nunlimitadas. Aschi spert sco ei setracta d'ina expensa unica da varga frs. 1'000'000.00 ni dad expensas annualas da sur frs. 100'000.00 respectiv d'expensas annualas che survargan ella summa frs. 1'000'000.00 ei ina decisiun all'urna prescretta. Tochen oz decida la radunonza da vischnaunca sur d'expensas annualas senza ch'ella ei ligiada ad ina limita. Entras la presenta revisiun sa ei buca capitar che pintgas gruppaziuns decidan sur d'aultas summas (projects) a caschun d'ina radunonza da vischnaunca tier la quala igl ei denter auter pusseivel d'organisar gruppas da votants e votantas cun agens interess. Il niev model da cumpetenzas garantescha la legitimitad democratica necessaria.

Ina ulteriura impurtonta finamira dalla presenta revisiun ei stada da reducir las resursas persunalas ch'ei necessarias per occupar ils differents mandats politics en vischnaunca. Quei ei gartegiau, en tut eisi stau pusseivel da strihar 22 posts politics:

- cussegl da vischnaunca: 13
- cumissiun da gestiun: 2
- cussegl da scola: 3
- cumissiun Bogn Sedrun: 2
- cumissiun Museum La Truaisch: 2

En cumparegliaziun cun oz (41 posts politics) cumpeglia l'organisaziun communal mo pli 19 posts politics (suprastonza communal (5), cumissiun da baghegiar (5), cussegl da scola (3), cumissiun da gestiun (3) e cumissiun da verificaziun (3)). Plinavon ei la limitaziun dil temps d'uffeci vegnida abolida per la suprastonza communal, pil cussegl da scola e per la cumissiun da gestiun. Cheutras san las persunas che vulan s'engaschar per la politica far quei aschi ditg sco igl ei lur giavisch e sco ellas vegnan reelegidas. A vesta digl interess politic ch'ei pil solit plitost mudests, ein las adattaziuns menziunadas segiramein prudentas.

El rom dalla presenta revisiun ei l'entira constituziun vegnida actualisada. Ultra da quei han ins fatg remeduras sistematicas e redacziunalas vid tala. Suenter la revisiun corrispundan uss tuttas determinaziuns dalla constituziun communal alla nova lescha da vischnauncas dil cantun Grischun.

4. Posiziun e proposta dalla suprastonza communal

La suprastonza communal ha tractau il rapport e la constituziun communal a caschun dalla seduta digl gliendisdis, ils 5 da settember 2022. Ella sa cumpleinamein ir d'accord cun la nova constituziun communal. Sulettamein in artechel ha la suprastonza communal adattau tier la proposta dalla cumissiun preparatorica:

La cumissiun preparatorica propona d'adattar la perioda d'uffeci da treis sin quater onns (art. 12 a)). La suprastonza communal ha decidiu da schar il temps d'uffeci tier treis onns sco tochen da cheu ed aschia adattau quei artechel tier la proposta dalla cumissiun preparatorica.

La suprastonza communal propona al cussegl da vischnaunca:

d'approbar la revisiun totala dalla constituziun communal dalla vischnaunca Tujetsch digl 1. da schaner 2008.

La presenta fatschenta ei da suttametter alla votaziun all'urna (27-11-2022).

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Aschunta:

- Constituziun communal